

O'ZBEK VA XITOIY XALQ OG'ZAKI IJODINING O'ZIGA XOS MADANIY O'XSHASHLIGI VA FARQLARI

Mirzabotirova Zarnigor

O'ZDJTU Sharq filologiyasi fakulteti 1-bosqich talabasi
zarnigormirzabotirova@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'zbek va xitoy xalq og'zaki ijodining milliy-madaniy xususiyatlari qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqotda ikki xalq folklorida uchraydigan ertaklar, afsonalar, maqollar, topishmoqlar va rivoyatlarning mazmuniy hamda g'oyaviy jihatlari o'rganildi. Tahlil natijasida har ikki xalq og'zaki ijodida ezgulik, mehnatsevarlik, oilaviy qadriyatlar, kattalarga hurmat va tabiat bilan uyg'unlik kabi umumiy g'oyalar mavjudligi aniqlandi. Shu bilan birga, tarixiy taraqqiyot, diniy qarashlar, milliy urf-odatlar va mentalitetga bog'liq ravishda obrazlar tizimi, ramziy timsollar hamda badiiy ifoda vositalarida sezilarli farqlar kuzatildi.

Kalit so'zlar: o'zbek folklori, xitoy folklori, xalq og'zaki ijodi, qiyosiy tahlil, madaniy o'xshashlik, milliy xususiyat, ertaklar, maqollar, lingvomadaniyat, an'ana

Аннотация. В данной статье проводится сравнительный анализ национально-культурных особенностей узбекского и китайского устного народного творчества. В исследовании рассматриваются содержательные и идейные аспекты сказок, легенд, пословиц, загадок и преданий двух народов. Результаты анализа показывают, что в фольклоре обоих народов присутствуют общие идеи добра, трудолюбия, семейных ценностей, уважения к старшим и гармонии с природой. Вместе с тем выявлены существенные различия в системе образов, символике и художественно-выразительных средствах, обусловленные историческим развитием, религиозными взглядами, национальными традициями и менталитетом.

Ключевые слова: узбекский фольклор, китайский фольклор, устное народное творчество, сравнительный анализ, культурное сходство, национальная специфика, сказки, пословицы, лингвокультурология, традиция

Abstract. This article presents a comparative analysis of the national and cultural characteristics of Uzbek and Chinese oral folk literature. The study examines the semantic and ideological aspects of fairy tales, legends, proverbs, riddles, and oral narratives found in the folklore of both nations. The analysis reveals that both traditions share common values such as kindness, diligence, family values, respect for elders, and harmony with nature. At the same time, significant differences are observed in imagery systems, symbolic representations, and artistic expressive means due to historical development, religious beliefs, national customs, and mentality.

Keywords: Uzbek folklore, Chinese folklore, oral folk literature, comparative analysis, cultural similarity, national identity, fairy tales, proverbs, linguoculture, tradition

Kirish. Globallashuv jarayonlari jadallashayotgan hozirgi davrda turli xalqlar madaniy merosini qiyosiy o'rganish ilm-fanning dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, xalq og'zaki ijodini turli millatlar kesimida tadqiq etish milliy tafakkur, qadriyatlar tizimi va madaniy identifikatsiyani chuqur anglash imkonini beradi. Folklor xalqning ko'p asrlik hayot tajribasi, dunyoqarashi hamda axloqiy-estetik qarashlarini aks ettiruvchi muhim ma'naviy merosdir. Shu bois o'zbek va xitoy xalq

og'zaki ijodining qiyosiy tahlili adabiyotshunoslik bilan birga lingvomadaniyat, etnografiya va madaniyatlararo kommunikatsiya nuqtayi nazaridan ham muhim ilmiy ahamiyatga ega. O'zbek va xitoy xalqlari qadimiy sivilizatsiyalar vakillari sifatida boy og'zaki adabiy merosga ega bo'lib, ularning folklorida ertaklar, afsonalar, rivoyatlar, maqollar va mifologik tasavvurlar muhim o'rin tutadi. Xitoy folklorida tabiat hodisalari va mifologik obrazlarning ramziy talqini kuchli bo'lsa, o'zbek folklorida qahramonlik, donishmandlik, mehmondo'stlik va kattalarga hurmat kabi qadriyatlar yetakchi o'rin egallaydi.

Adabiyotlar tahlili. O'zbek va xitoy xalq og'zaki ijodining qiyosiy o'rganilishi bugungi folklorshunoslik, lingvomadaniyat va komparativ adabiyotshunoslikning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, o'zbek folklori bo'yicha fundamental tadqiqotlar yetarli darajada shakllangan bo'lsa-da, aynan o'zbek va xitoy folklorini qiyosiy aspektda o'rganishga bag'ishlangan manbalar nisbatan kam uchraydi. Shu bois mavjud nazariy manbalarni tizimli tahlil qilish tadqiqotning metodologik asoslarini belgilashda muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbek folklorshunosligida O. Madayev, T. Mirzayev, O. Safarov kabi olimlarning tadqiqotlarida folklorning nazariy asoslari, janriy tasnifi, og'zakilik, variantlilik, anonimlik, jamoaviylik va an'anaviylik kabi muhim belgilar keng yoritilgan. Shuningdek, folklor xalq tafakkuri va tarixiy xotirani aks ettiruvchi tizim sifatida talqin qilinadi va bu yondashuv mazkur tadqiqot uchun muhim nazariy tayanch hisoblanadi. Ilmiy manbalarda ertaklar, afsonalar va maqollarda uchraydigan yaxshilik va yomonlik qarama-qarshiligi, donishmand qahramon, mehnatsevarlik, tabiatga hurmat va oilaviy birlik kabi universal motivlarning turli xalqlar folklorida umumiylik kasb etishi qayd etilgan. So'nggi tadqiqotlarda folklorning tarixiy voqealar, xalqning ijtimoiy hayoti va ma'naviy qadriyatlarini aks ettiruvchi manba sifatidagi ahamiyati ham alohida ta'kidlanadi. Xitoy xalq og'zaki ijodiga oid tadqiqotlarda esa mifologik tafakkur, ramziy obrazlar hamda konfutsiychilik, daosizm va buddaviylik ta'siri ostida shakllangan axloqiy qarashlar muhim o'rin tutadi. Har ikki xalq maqollarida mehnat, sabr, ilm, oila va kattalarga hurmat g'oyalari umumiy bo'lsa-da, ularning ifoda shaklida milliy xususiyatlar aks etadi. Bu jihatlar o'zbek va xitoy folklorini qiyosiy o'rganishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Xitoy xalq og'zaki ijodini o'rganishda esa asosan mifologik tafakkur, ramziy obrazlar va qadimgi falsafiy qarashlar yetakchi o'rin egallaydi. Xitoy folkloriga oid tadqiqotlarda ajdarho, feniks, oy, tog', daryo va tabiat kuchlari bilan bog'liq obrazlar alohida semantik qatlam sifatida talqin qilinadi. Konfutsiychilik, daosizm va buddaviylik ta'siri natijasida xitoy xalq og'zaki ijodida axloqiy tartib, avlodlar davomiyligi, ota-onaga sadoqat, tabiat bilan uyg'unlik kabi motivlar mustahkam o'rin egallagan. Shu jihatdan xitoy folklori o'zbek folklori bilan qiyoslanganda Sharqona axloqiy qadriyatlar umumiyliги yaqqol ko'zga tashlanadi. Komparativ folklorshunoslikdagi zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, turli xalqlar og'zaki ijodidagi o'xshashliklar ko'pincha insoniyatning universal tajribasi bilan bog'liq. Masalan, qahramonning sinovlardan o'tishi, adolatning g'alaba qilishi, aqlli kambag'alning boy yoki zolim ustidan ustun kelishi kabi syujetlar o'zbek ertaklarida ham, xitoy xalq ertaklarida ham keng tarqalgan.

Natija va xulosa. Tadqiqot natijalari o'zbek va xitoy xalq og'zaki ijodida mushtarak madaniy qatlamlar mavjudligini ko'rsatdi. Har ikki xalq folklorida ezgulik va yovuzlik qarama-qarshiligi markaziy g'oya sifatida namoyon bo'lib, ijobiy qahramonlarning sinovlardan o'tib g'alabaga erishishi adolat, sabr va mehnatsevarlik

kabi qadriyatlarni ifodalaydi. Shuningdek, oilaviy qadriyatlar, kattalarga hurmat va jamoaviy birdamlik har ikki folklor uchun muhim konseptlar hisoblanadi. O'zbek folklorida ota-ona roziligi, mehmondo'stlik va qarindoshlik munosabatlari yetakchi o'rin tutsa, xitoy folklorida konfutsiychilik ta'siri ostida filial sadoqat va ajdodlarga hurmat g'oyalari ustuvorlik qiladi. Ramziy obrazlar tizimida ham ayrim farqlar kuzatiladi: o'zbek folklorida bahodir va Humo qushi obrazlari keng uchrasa, xitoy folklorida ajdarho va feniks timsollari faol qo'llanadi. Maqollar qiyosiy tahlili ham har ikki xalqda mehnatsevarlik, ilmga intilish va sabr g'oyalari umumiy ekanini ko'rsatadi. Umuman olganda, o'xshashliklar Sharqona umumiy qadriyatlar bilan, farqlar esa tarixiy-madaniy muhit hamda milliy mentalitet xususiyatlari bilan izohlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirzayev T., Safarov O., Madayev O. O'zbek xalq og'zaki ijodi. – Toshkent: Fan, 2010. – 320 b.
2. Jo'rayev M. O'zbek mifologiyasi va folklor asoslari. – Toshkent: Akademnashr, 2019. – 256 b.
3. Propp V. Ya. Morphology of the Folktale. – Austin: University of Texas Press, 1968. – 158 p.
4. Eberhard W. Folktales of China. – Chicago: University of Chicago Press, 1968. – 280 p.
5. Eberhard W. Typen chinesischer Volksmärchen. – Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia, 1937. – 410 p.
6. Madayev O. Folklorshunoslikka kirish. – Toshkent: Mumtoz so'z, 2017. – 240 b.
7. Раҳимов Н. Qiyosiy folklorshunoslik asoslari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021. – 198 b.
8. *Issues of Uzbek and Comparative Folklore Studies // Scientific Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 2024.
9. Reichl K. Turkic Oral Epic Poetry: Traditions, Forms, Poetic Structure. – New York: Garland Publishing, 1992. – 450 p.
10. Davis M. H., Leung Chow. Chinese Fables and Folk Stories. – New York: American Book Company, 1908. – 210 p.